

מדרש פורי

מבית מדרשו של
מרן הגר"ש ואזנר זצ"ל
בעל "שבט הלוי"

פסקים
ובירורי
הלכה

מהלכות פורים

אדר
תשפ"ד

מבית לוי

מבית מדרשו של מרן הגר"ש ואזנר זצ"ל

דבורה הנביאה 15 בני ברק

טל: 03-5700279

פקס: 1533-5700279

פלא: 052-7152484

אימייל: m0779219211@gmail.com

הרב משה שטיין

דומ"צ בית הוראה זכרון מאיר

רב דקהל חסידים קרית הרצוג ב"ב

ראש כולל קרלין סטולין

כל הזכויות שמורות

מענה ההלכה

בין השעות

8:00 בבוקר - 24:00 בלילה

0733-83-84-06

לקבלת החוברות ולתרומות ניתן לפנות למערכת

m0779219211@gmail.com - 052-7152484

פרק א'

הלכות פורים שחל במוצ"ש

יום חמישי - תענית אסתר מוקדם

א. חל פורים ביום ראשון מקדימין להתענות ביום חמישי^א. וקודם מנחה נותנים מחצית השקל כמו בכל תענית אסתר שאינה דחוייה^ב, ואומרים תחנון גם במנחה כיון שאינו ערב פורים.

ב. חתן בתוך ימי השבע ברכות הורה מרן זצ"ל להתענות^ג.
ברית - ביום תענית אסתר מוקדם, אין לערוך סעודת ברית לקרואים ביום

א. שו"ע סי' תרפ"ו ס"ב. וכ' המ"ב (סק"ג) ומי שהיה בדרך ושכח שמתענים ביום חמישי ואכל, ובלילה בא לביתו ושמע שהתענו היום, יתענה למחר ביום שישי, (אחרונים).

ב. בכף החיים (סקכ"ה) הביא מד"מ בשם מהרי"ל דגם בתענית אסתר דחוייה יש ליתנו ביום התענית קודם מנחה, וכן נוהגים.

ג. בשע"ת (שם) הביא מברכ"י שחתן א"צ להתענות בתענית אסתר וכ"כ בקצש"ע, ובכה"ח (סי' תקמ"ט סק"י) הביא דיעות בזה. מרן זצ"ל הורה להחמיר בזה, אם מרגיש טוב ויכול לצום. והחמיר כן גם בתענית אסתר מוקדם לכתחילה. [בשבט הלוי (ח"ו סי' ע' ג') כ' לגבי חתן - בתוך ז' ימי המשתה בד' צומות נדחין ממ"א (סי' תקנ"ט סוס"ק י"א) והובא בביאור^הל (סי' תקנ"ט סעיף י' ד"ה ונדחה) שחייב להשלים. אמנם בשעה"צ (שם סקל"ד) הביא בסו"ד מפ"ת בשם תשובות בית יהודה שבנדחה אינו חייב להשלים ע"ש. וסיים בשבט הלוי (שם) ונראה דסוגיא דעלמא כמג"א וביה"ל דבזה משלים]. והוה עובדא בחתן שנישא ביום רביעי ערב תענית אסתר מוקדם, והורה לו מרן זצ"ל להקל לכתחילה שלא לצום בתענית אסתר.

[אם עושים החופה ביום התענית, כ' במ"ב (סי' תקנ"ט סקל"ה) שא"צ להשלים התענית ומותרים החו"כ לשמות מהכוס, וכן לאכול אחר החופה דרגל שלהם הוא. וכ"כ במ"ב (סי' תרפ"ו סק"ז) לגבי בעלי ברית שמותרין לאכול אחרי המילה. וע"ש בשעה"צ לגבי בעלי ברית (סקט"ז) שמיקל יותר, (מובא להלן הערה ד)].

התענית, ובעלי הברית מן הדין מותרים לאכול, והמחמיר לעצמו תע"ב. פדיון הבן - יעשו ביום [ומהיות טוב סמוך לערב] ואת הסעודה יעשו בלילה.

נישואין - עושים בליל תענית אסתר, ובמוצאי התענית.

יום שישי

ג. אומרים תחנון ברניל.

שבת קודש

ד. קוראים פרשת זכור.

אין אומרים אב הרחמים בשחרית, ואין אומרים צדקתך צדק במנחה.

אין לעשות הכנות בשבת לצורך יום הפורים.

ד. הרמ"א סי' תרפ"ו ס"ב כתב, דמותר לקרואים לאכול בברית, ומחר ביום ו' יתענו האוכלים. ובמ"ב (סק"ז) הביא דהט"ז וא"ר חולקים, דקביעות התענית הוא דוקא ליום ה', וע"כ אסורין לאכול ויעשו הסעודה בלילה. אבל בעלי הברית מותרין לאכול ביום ה' אחר המילה. (ובשעה"צ (סקט"ז) כ', דכ"מ ממ"א (סי' תקס"ח סק"י). ועיין בסי' תקנ"ט ס"ט בשע"ת, דאחר חצות בודאי מותר. והביא דיעות דמותר גם באינו נדחה, ומסיק דעכ"פ בנדחה ודאי יש לסמוך ע"ז להקל שא"צ להתענות כלל וע"ש, וא"צ להתענות למחר). ועיין בפמ"ג שכ' דהמיקל לנהוג כרמ"א לא הפסיד וכן במו"ק ובשבות יעקב הסכימו לרמ"א, ע"כ. ועיין בשבט הלוי (ח"ו סי' ע' אות ב') (לגבי ת"ב שנדחה), שיש מחמירים כמ"א (סק"י"א) בשם כנה"ג [וכ"ד היעב"ץ (בסידור)] ושו"ת שו"מ (מהדורה ה' סי' ל"ט). ועיין מבית לוי בהלכות ת"ב שחל בשבת ונדחה שהורה מרן זצ"ל שמן הדין מותרים הבעלי ברית לאכול, ולעצמו החמיר, וכן אמר לתלמידים.

ה. מ"ב (סק"ג, אחרונים בשם רוקח).

ו. שע"ת (סי' תרצ"ג סק"א) לגבי הבאת המגילה לביהכנ"ס אא"כ קורא בה בשבת, וקצש"ע (סי' קמ"א סי"ז). וערוך השולחן (סי' תרצ"ג ס"ג). ועיין במ"ב (סי' תרפ"ח סקי"ח) שדעת הפר"ח שהמגילה מוקצה בשבת, וכמה אחרונים חולקים עליו ומתירין, (א"ר בגדי ישע, חסדי דוד ומטה יהודה). ולעיל (סי' ש"ח סק"ב)

סעודה שלישית - ערכו כרגיל אחרי מנחה לפני השקיעה.
 (אם מברכים ברכת המזון בלילה אין מזכירין על הניסים, גם אם אכלו פת בלילה, כיון שהזכרת המאורע בחנוכה ופורים אינו אלא רשות).^ז

מוצאי שבת קודש - ליל פורים

ה. עושים הברלה לאחר קריאת המגילה.^ח
 אחר תפלת שמונה עשרה אומרים קדיש תתקבל לפני קריאת המגילה.^ט
 לאחר קריאת המגילה אומרים ויהי נועם ואתה קדוש, ומנהג מרן זצ"ל לומר שוב קדיש תתקבל.^י
 במוצאי שבת ירבה קצת בסעודה.^{יא}

כתב שגם הפמ"ג מצדד כא"ר להקל. וע"ע בשו"ת חת"ס (או"ח סי' קצ"ה) לא אמרו לאסור אלא בחל ט"ו בשבת, וכדרכה שמא יעביר וכו', ולא ביי"ג שחל בשבת, אלא שמשמעות מג"א (תרצ"ב סק"ו) לאסור גם בחל י"ג בשבת, וקצת צ"ע מנ"ל לאסור בזה משום דרבה, עכת"ד. ופשוט שאין להכין משלוחי מנות בשבת.

ז. מ"ב (סי' קפ"ח ס"ק ל"ג) דכן הוא לכו"ע (דלא כר"ח שחל במוצש"ק שנחלקו בזה).

ח. שו"ע סי' תרצ"ג, ובמ"ב (ס"ק ב-ג). גם לבחורי הישיבה שרצו לצאת לאסוף כסף לישיבה מיד לאחר קריאת המגילה, לא התיר מרן זצ"ל להבדיל קודם קריאת המגילה.

ט. מ"ב (סי' תרצ"ג ס"א) ממג"א וא"ר.

י. בשו"ע סי' תרצ"ג ס"א, אחר קריאת המגילה בערבית אומר ואתה קדוש, ואם חל במוצאי שבת אומר ויהי נועם קודם ואתה קדוש. ובמ"ב (סק"א) כ', לאחר אמירת אתה קדוש יאמר ק"ש בלא תתקבל, וא"ר כ' דיוכל לומר ג"כ תתקבל, ויחזור תתקבל על התפלה שבסדר קדושה, (ועיין בליקוטי מהרי"ח סדר פורים), וכן נהג מרן זצ"ל.

יא. ברמ"א סי' תרצ"ה ס"ב, שגם בלילה ירבה קצת בסעודה. ובמ"ב (סק"ג) דאף כשחל במוצ"ש שעשה סעודה חשובה בסעודה שלישית, ירבה קצת בסעודה. [מלבד החיוב משום סעודת מלוה מלכה].

פרק ב'

מדיני התפילה

- א. לא יתפלל האבל לפני העמוד בפורים [ובשושן פורים]*.
- ב. על הניסים - יכריזו בלילה אחר קדיש קודם תפלת שמו"ע על הניסים^ב.
אומר על הניסים בתפילה בברכת מודים, ובברכת המזון לפני ועל הכל,
בפרזים בליל י"ד וביום ובמוקפים בליל ט"ו וביום, ואם לא אמר אין מחזירין
אותו^ג. ואם נזכר כשעומד באותה ברכה כל זמן שלא הזכיר את השם אפילו
נזכר בין אתה להשם חזורי.
- ג. בעירות אין אומרים על הניסים רק ביום י"ד ולא ביום ט"ו^ה. ואם אמר ביום
ט"ו אין מחזירין אותו^ו. ברכים שיש ספק אם הם מוקפים חומה אומרים על
הניסים בשני הימים^ז.
- ד. תפילת שחרית - שחרית משכימין לבית הכנסת^ח. בחזרת הש"ץ אומרים
הפיוטים "קרובין"^ט.

- א. הוראת מרן זצ"ל.
- ב. מ"ב סי' רל"ו (סק"ז) בשם מ"א. [ועיין בליקוטי מהרי"ח לחנוכה דאין נוהגין
להכריז. ואמר מרן זצ"ל שהמנהג בפורים להכריז ולא בחנוכה דבחנוכה הדלקת
הנרות בביהכנ"ס הוה כהכרזה].
- ג. שו"ע סי' תרצ"ג ס"ב. ובברכהמ"ז בסעיף ג'.
- ד. שו"ע סי' תרפ"ב ס"א בחנוכה. ובמ"ב סי' תרצ"ג (סק"ה) דה"ה לפורים.
- ה. שו"ע סי' תרצ"ג ס"ב.
- ו. מ"ב (סק"ו) [ט"ז ומ"א דלא כב"ח], דמ"מ יש קצת שייכות בימים אלו.
- ז. מ"ב (סק"ו), ואין זה הפסק כיון דמספק אומרים [פמ"ג].
- ח. מ"ב (סק"ו), מאחרונים.
- ט. עי' רמ"א סי' תרצ"ב סוס"א, ומ"ב (סק"ז).

- אין לחלוץ התפילין אף שכבר התפללו עד אחר קריאת המגילה דדרשינן ויקר אלו תפילין. לאחר שמו"ע אומרים ח"ק י. אין אומרים תחנון ונפילת אפים יב. ואין אומרים למנצח וא-ל ארך אפים יג, בשני ימי הפורים יד.
- ה. מוציאין ס"ת וקורין בפרשת ויבא עמלק עד מדור דור טו, וקורין תמחה את זכר בצי"י טז. ואומרים ח"ק יז. ומחזירים הס"ת למקומו יח. וקורין המגילה ומברכים אחריה הרב את ריבנו, ואין אומרים אשר הניא כיון שכבר אמר הפיוטים [הקרובין] ט. ואח"כ אשרי ובא לציון, ולאחריהם קדיש תתקבל כ.
- ו. כשיש ברית מילה בשחרית - מן הדין - יש להקדימה לקריאת המגילה כדעת הרמ"א. אמנם כשגורם להפרעה בסדרי ביהמ"ד אזי נכון לעשותה לאחר קריאת המגילה כא.
- י. סי' תרצ"ג מ"ב (סק"ו). מרן זצ"ל שמע קריאת המגילה בתפילין דרש"י והניח תפילין דר"ת אחר קריאת המגילה. [ויש נוהגים לקרוא בתפילין דר"ת]. ואין נוהגים לנשק התפילין כשקורא במגילה ויקר - אלו תפילין.
- יא. מ"ב (סק"א) מפמ"ג.
- יב. שו"ע סי' תרצ"ג ס"ג.
- יג. רמ"א שם.
- יד. מ"ב (סק"ח).
- טו. לדעת השו"ע ס"ד כיון שאין בה אלא ט' פסוקים כופלים פסוק אחרון, ולדעת הרמ"א אין כופלין, דכיון דסליק ענינא, סגי בפחות מעשרה פסוקים.
- טז. כן המנהג, וכ"כ בשו"ת בצל החכמה ח"ו סי' נ].
- יז. מ"ב סק"ט.
- יח. עיין ביאור הלכה (ס"ד ד"ה מוציאין).
- יט. סי' תרצ"ב ס"א. וכ' הרמ"א דביום אין נוהגין לומר אשר הניא (שכבר אמר פיוטים, מ"ב). [ולפ"ז במקום שאין נוהגים לומר פיוטים י"ל אשר הניא].
- כ. מ"ב (סק"א) מפמ"ג.
- כא. הרמ"א סי' תרצ"ג ס"ד כ' שמלין קודם קריאת המגילה. ובמ"ב (ס"ק י"ב) הביא דהפר"ח כתב שיקדים קריאת המגילה וכ"מ בביאור הגר"א דמתמה על הרמ"א

ז. מותר להתפלל כשהוא בתחפושת ובתנאי שעומד ביראה כראוי ואינו עושה שום שחוק כב.

פרק ג'

משלוח מנות

- א. חייב לשלוח לחבירו שתי מנות של מיני אוכלים שנאמר ומשלוח מנות איש לרעהו שתי מתנות לאיש אחד. וכל המרבה לשלוח לרעים משובח א.
- ב. ודוקא אוכלים ולא בגדים ושאר דברים ב. ויכול לשלוח משקין, או א' אוכל וא' משקה ג.
- ג. יש לשלוח משלוח מנות ביום ולא בלילה ד.

- בזה. ובסי' תרפ"ז במ"ב (סק"ט) כ', דמגילה קודם משום פרסומי ניסא [פר"ח ופרמ"ג] והעולם נוהגין למול קודם המגילה כדלקמן סו"ס תרצ"ג [ח"א]. ומרן זצ"ל בבית מדרשו נהג כרמ"א. אמנם שמעתי ממרן זצ"ל שמבחינה מעשית במקום שמפריע לסדרי ביהמ"ד יש לעשות המילה לאחר קריאת המגילה.
- כב. שבט הלוי (ח"י סי' י"ח) בלובש בגד שאינו רגיל ללבוש כגון שטריימל. ושמעתי ממרן זצ"ל שאין הכוונה לתחפושת שהוא לצחוק ממש כקוף וכדו'.
- א. שו"ע סי' תרצ"ה ס"ד חייב לשלוח לחבירו שתי מנות בשר או של מיני אוכלים וכו'. וכ' הרמ"א ואם שולח מנות לרעהו, והוא אינו רוצה לקבלם או מוחל לו (שאומר הריני כמו שנתקבלתי) יצא. ובמ"ב (ס"ק כ"ד) דהפר"ח חולק ע"ז, וכן החת"ס (בסי' קצ"ד) מתמה ע"ז.
- ב. מ"ב ס"ק כ' (פוסקים). [ושמעתי ממרן זצ"ל ששקית אינפודיה אינה כאוכל אף לחולה].
- ג. מ"ב שם (גמרא). וכ' במ"ב שיהיה אוכל מבושל ולא בשר חי דמשלוח מנות הראוי לאכילה משמע (מ"א בשם מהרי"ל). וי"א דכיון שהוא שחוט וראוי להתבשל מיד שרי (פר"ח, וכן משמע קצת מהט"ז בסק"ד [פמ"ג]).
- ד. רמ"א שם. אם לא שיקיים המצוה דשילוח מנות ביום אין נ"מ במה שרוצה להוסיף עוד בלילה, (מ"ב ס"ק כ"ב).

ד. יכול לתת את המנות בכלי אחר.^ה
 ה. אשה יש לה להחמיר ולשלוח משלוח מנות. וצריך לשלוח איש לאיש ואשה לאשה ולא להיפך. ואשה נשואה שמכינה משלוחי מנות בבית והם נשלחים לאחרים יש לסמוך שמקיימת בזה מצות משלוח מנות, ואם היא מכוונת לצאת בזה מה טוב.^ו

ה. בס' תורה לשמה (סי' קפ"ט), מחדש שאם שלח משלוח מנות ב' מנות בכלי אחד דלא יצא יד"ח דע"י הכלי נעשים מנה אחת, וכרכי יוחנן (שבת צ"א) ע"ב בקופה מלאה חרדל דאגד כלי שמיה אגד וכ"כ הרמב"ם (שבת פ"ב הי"א) בקופה מלאה חפצים וכו', דפטור עד שיוציא כל הקופה ע"ש. ובשבט הלוי (ח"ג סי' צ"ו ד'), כ' דודאי כיון דבעצם ב' מנות הם יוצא יד"ח, ואין זה דמיון להוצאת שבת דכיון דאגד כלי שמיה אגד על הוצאת הכלי אנו דנים, ועדיין לא הוציא כולו משא"כ הכא, וכן נוהגין ששולחים גם בכלי אחד.

ו. בשו"ע סי' תרצ"ה ס"ד כ' הרמ"א, ואשה חייבת במתנות לאביונים ומשלוח מנות כאיש. ואשה תשלח לאשה ואיש לאיש אבל לא בהיפך שלא יבוא איש לשלוח לאלמנה ויבואו לידי ספק קידושין, אבל במתנות לאביונים אין לחוש. ובשעה"צ (סק"ל) ציין לשע"ת (סק"ט) בשם פר"ח שחולק דאיש לרעהו כתיב ולא אשה וע"ש עוד. וע"ע להלן פרק נ"א ס"א לגבי אשה במתנות לאביונים.
 ובשבט הלוי (ח"ט סי' קמ"ז) כתב דדעת הרמ"א סי' תרצ"ה דאשה חייבת במשלוח מנות, ובשע"ת כתב דהפר"ח חולק. ובשו"ת יעב"ץ (ח"א סי' ק"ח) מסכים עם הרמ"א. אלא שמהריק"ש כ' שאין שום פוסק מסכים עם הרמ"א. והגר"א כ' על הרמ"א כמ"ש שם ד' ע"א דהיינו שאף הן היו באותו הנס ועפר"ח. משמע שאינו דוחה לגמרי השגת הפר"ח, וא"כ היה מקום להסתפק בעיקר החיוב. אלא דכל הפוסקים האחרונים העתיקו דעת הרמ"א להלכה.

ובמג"א (הובא במ"ב ס"ק כ"ה) העיד שלא ראה שנוהרין בזה. אלא שכ' דהא דשולחים הרבה משלוחים, הוא כדי להוציא גם את האשה, אלא שמסיים שיש להחמיר. ובפמ"ג כ' על הטענה דאיש ולא אשה, וי"ל בכל התורה איש וה"ה אשה, וגם היו באותו נס כמגילה, וכשיש לה בעל רשות בעלה עליה, ואלמנה ובתולה חייבין. ויראה דקטנים מחנכין אותם ככל חינוך בדרבנן ע"כ. הנה קבע הפמ"ג להלכה דמכח רשות בעלה עליה לא חייבו חיוב עצמי לא"א ולא הזכיר

- ו. מן הדין יכול לתת משלוח מנות ע"י עצמו ואינו חייב לשולחו ע"י שליח.^ז
ומי שרוצה לשלוח ע"י שליח יכול לשלוח גם ע"י קמץ.^ח
- ז. אבל חייב במשלוח מנות אפילו בתוך השבעה אבל לא ישלח דברי שמחה.
ע"י להלן פרק נ"ו סעיף י"א ואין שולחין משלוח מנות לאבל ע"י שם סעיף י"ב.

דיש להחמיר כדרכו לחזק מסקנת המ"א. ואולי רצה לישב בזה קו' הפר"ח דאיש כתיב, וכ' רשות בעלה עליה, כאז"ל לענין איש אמו ואביו תיראו דאע"ג דאשה נמי חייבת מ"מ נשואה רשות בעלה עליה. וזה כעין פשרה בין דעת הרמ"א והמג"א לדעת הפר"ח. ועכ"פ אינו פשוט כ"כ באמת דאשה צריכה לשלוח באופן עצמאי. ויראה יותר דהמנהג היום דהאשה מכינה את משלוחי המנות, וכשהשליח לוקח מהמנות שהכינה יוצא בזה גם ידי החומרא, ששולחים ע"ד כל הבית, ואם היא גם מכוונת לכך מה טוב.

ז. ע"י במ"ב (ס"ק י"ח) דבשו"ת בנין ציון (סי' מ"ד) נסתפק אם הביא המנות בעצמו ולא ע"י שליח אם יוצא כיון דכתיב ומשלוח מנות נימא דבעינן דוקא ע"י שליחות ע"ש. [ומסקנת הבנין ציון דא"צ שליח, ושכן סתימת הפוסקים]. אמנם דעת האחרונים (ע"י בשו"ת מהרי"א סי' כ"ז ובאשל אברהם בוטשאטש, וכן הוא בדינים והנהגות חזו"א) דיוצא גם ע"י עצמו.

ח. בשבט הלוי (ח"ג סי' פ"ו) הובא מחי' חת"ס (גיטין כ"ב ע"ב) דמי שאינו בר שליחות אינו יכול להיות שליח כמו המשלח, אבל שליח יכול להיות, ונפק"מ למשלוח מנות ע"י קטן דלא הקפידה תורה רק שישלח ולא הטילה על הבעלים ע"כ סגי גם קטן. (וראה משו"ע אה"ע סי' קמ"א סעיף ל"ה דאפשר לשלוח גט ע"י גוי, ליד שליח ישראל. ובשבה"ל כ' דשם יש חולקים דהו"ל כטלי גיטך מע"ג קרקע דזה פסול בגיטין ולא במקור"א, ובנתיבות בחו"מ סי' קפ"ב סוס"ק ב' נחית נמי להאי סברא, וע"ש בשבה"ל). [וכ"כ בפסקי תשובה (סי' קמ"ח) בשם החת"ס. ובדע"ת למהרש"ם הביא כן בשם שו"ת מהרי"א (סי' ר"ז) שא"צ שליחות ושכ"כ הגרש"ק בספר החיים].

פרק ד'

מתנות לאביונים

- א. חייב כל אדם בין איש ובין אשה* ליתן לפחות שתי מתנות לשני אביונים, מתנה אחת לכל אביון. ויכול לתת מאכל או מעות. ולכתחילה צריך לתת דבר הראוי ליהנות ממנו כפורים מאכל או מעות שיכול לקנות בהם צרכי סעודת פורים. וי"א דשיעור מתנות אפילו שתי פרוטות.^ד
- ב. יוצאים יד"ח מתנות לאביונים בצ"ק או בכרטיס אשראי^ה. ויוצא יד"ח אף שאינו יודע לאיזה אביון יגיע הכסף.^י

- א. סי' תרצ"ד מ"ב (סק"א). ובסי' תרצ"ה ברמ"א ס"ד, ואשה חייבת במתנות לאביונים ומשלוח מנות כאיש. ובמ"ב (סקכ"ה) וכתב המג"א לא ראיתי נזהרין בזה, ואפשר דוקא באלמנה, אבל אשה שיש לה בעל בעלה משלח בשבילה, ומ"מ יש להחמיר. [נהורה מרן זצ"ל ששולח בשבילה (ומודיע לה) אבל א"צ להקנות לה. ועיין לעיל פרק ג' ס"ה לגבי אשה במשלוח מנות.
- ב. שו"ע סי' תרצ"ד ס"א.
- ג. מ"ב (סק"ב) מפמ"ג. ועיין בשבה"ל (חי"א סי' קס"ח א').
- ד. מ"ב שם מהריטב"א.
- ה. מכתבי תורה (בסוה"ס סימן י"ט) דאם יכול לקנות בצ"ק לצורך סעודת פורים יוצא. ושמעתי ממרן זצ"ל דגם בצ"ק דחוי יוצאים כיון שיכולים לקנות עמו. ועיין שבה"ל (חי"א סי' קס"ז ג'), וע"ש אות ד' דגם מי שאין לו כסף בבנק, רק שהבנק נותן לו אשראי ופורע הצ"ק, שמסתבר דיצא יד"ח בזה, דסו"ס מגיע לעני בגרמא דיליה, וה"ה בכרטיס אשראי (שם אות ו'). וע"ש אות ה' שאם נותן צ"ק של אחר, ואינו יודע בכירור שהבנק ישלם דשמא אין כסף ויחזור הצ"ק, אם אומר לאביון שאם יחזור הצ"ק ישלם לו בודאי יוצא.
- ו. שבה"ל (חי"א סי' קס"ז ס"ז).

- ג. מצות מתנות לאביונים הוא כיום הפורים עצמו, ולא קודם פורים¹. ואם נותן להם קודם פורים על מנת שיוזכו בו בפורים יצא יד"ח², וכן כשנותן לגבאי צדקה לפני פורים בתורת פקדון והוא מחלק בפורים עצמו³.
- ד. בן י"ד צריך לתת מתנות לאביונים לבן י"ד ולא לאביון בן ט"ו. וה"ה בן ט"ו צריך לתת לבן ט"ו ולא לבן י"ד⁴.
- ה. זמן המצוה כיום ולא בלילה י"א.
- ו. אין ליתן את המתנות מכספי מעשר אלא משלו, ומה שמוסיף על השיעור המחוייב יכול לתת מכספי מעשר⁵.
- ז. יש דין קדימה לעניי העיר במתנות לאביונים⁶.
- ח. כסף שנאסף עבור הכנסת כלה אין יוצאים בו יד"ח מתנות לאביונים⁷.
- ז. וכ' בביאור הלכה (ד"ה לשני) ולא יתן קודם פורים דילמא יאכלוהו קודם פורים [מ"א בשם המאור], ומה שמנהג העולם ליתן קודם פורים, צ"ל דע"כ נותן שתי מתנות גם בפורים עצמו וגם יש הרבה עניינים המחזרים על הפתחים בפורים, [מחה"ש].
- ח. שבה"ל (חי"א סי' קס"ז א').
- ט. שבה"ל (חי"א סי' קס"ח ה').
- י. מכתבי תורה (בסוה"ס סימן י"ט), דכיון שמתל"א מטרתם שיוכלו לקנות צרכי סעודת פורים, ע"כ החובה לתת למי שמחוייב בסעודה היום. וכ' בשבה"ל (חי"א סי' קס"ח ו') שיש להקפיד לכתחלה ליתן לפני סעודת פורים. ובפרט אם המקבל בסוג זה שיכול עי"ז להוסיף על סעודתו ושמחתו.
- יא. מ"ב סי' תרצ"ה (ס"ק כ"ב), אם לא שיקיים המצוה דמתנות לשני אביונים כיום, אין נ"מ במה שרוצה להוסיף בלילה.
- יב. מ"ב סק"ג, [מ"א בשם השל"ה].
- יג. מכתבי תורה (בסוה"ס סימן י"ט), כיון שע"י מתל"א מקיים גם מצות צדקה, א"כ ודאי יש דין קדימה לעניי העיר. אולם בודאי שאין למנוע מליתן לעניי עיר אחרת ע"ד כל הפושט יד נותנים לו.
- יד. שם. דמתל"א הוא לצורך סעודת פורים, והכסף לכלה אע"פ שהוא צדקה גדולה, אינו מצוה לעניים.

ט. כתב הרמב"ם (פ"ב ממגילה הי"ז) מוטב להרבות כמתנות לאביונים מלהרבות בסעודתו ובשילוח מנות לרעיו שאין שמחה גדולה ומפוארה אלא לשמח לב עניים יתומים ואלמנות ודומה לשכינה שנאמר להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים.

פרק ה'

סעודת פורים - הלכות יום הפורים

סעודת פורים

- כתב הרמ"א (סי' תרצ"ה ס"ב) מוטב לעסוק מעט בתורה קודם שיתחיל בסעודה, וסמך לדבר ליהודים היתה אורה ושמחה, ודרשינן אורה זו תורה.
- א. מצוה להרבות בסעודת פורים, והחויב לעשותה ביום ואם עשאה בלילה לא יצא יד"ח^א. ומ"מ גם בלילה ישמח וירבה קצת בסעודה^ב.
- ב. י"א שאין חיוב באכילת פת בסעודת פורים, ויש מחייבים^ג.
- ג. יש אומרים דיש לאכול בשר בפורים^ד.

- א. מחבר ורמ"א סי' תרצ"ה ס"א.
- ב. רמ"א שם. ואפילו כשחל ליל י"ד במוצ"ש שכבר עשה סעודה חשובה בסעודה שלישית צריך להרבות קצת בלילה לכבוד פורים, מ"ב (סק"ג).
- ג. במג"א סי' תרצ"ה סק"ט כתב, דלא מצינו שחייב לאכול פת בפורים ומצי למיפטר נפשיה בשאר מיני מטעמים. וכ"כ בשע"ת (סק"א) מברכ"י. ובשבט הלוי (ח"א סי' ר"ה בהערות לסי' תרצ"ה) כ' עיין ברא"ש פ"ז דברכות סי' כ"ג בשם רבינו יהודה דחויב אכילת פת ביו"ט [שהובא במ"ב סי' תקכ"ט סקי"ג ממ"א וש"א] הוא משום שמחה א"כ לכאורה ה"ה נמי בפורים, דמשתה ושמחה כתיב. [וכ"כ במור וקציעה ועה"ש ס"ז]. ובשבה"ל (ח"ד סי' נ"ד) כ' שהעיקר כהסוברים שא"צ פת.
- ד. במג"א סי' תרצ"ו (סק"ט"ו) נסתפק אם יש חיוב באכילת בשר בפורים. (ולשיטתו

ד. מצוה לשתות יין בפורים. וחייב אדם לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי, וכתב הרמ"א וי"א שא"צ להשתכר ב"ב אלא ישתה יותר מההגלו וישן, ומתוך שישן אינו יודע בין ארור המן לברוך מרדכי. ואחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין לבו לשמים^ה. והחויב לבסומי אינו נוהג בנשים^י.

ה. מי שאינו שותה יין כל השנה ממעמי בריאות אינו חייב בשתית יין בפורים. אבל אם נמנע משתיה מרצונו, יש לו מצוה לשתות יין בפורים, ולא לשתות רק מיין ענבים.

השתיה אינה צריכה להיות בתוך כדי אכילת פרס דהעיקר הוא שישמח ע"י שתית היין^ז.

ו. נוהגים לעשות סעודת פורים ביום אחרי מנחה, ומתפללים מנחה תחלה בעוד היום גדול^ח, ורוב הסעודה צריכה להיות ביום, ולא להתחילה סמוך

אזיל דגם ביו"ט אין חיוב בזה^ז, אמנם דעת הרבה פוסקים לחייב גם בזה^ז, עסי תקכ"ט). ובפמ"ג מבואר דמסקנת מג"א דגם בפורים מצוה עכ"פ איכא, ועיין בשבט הלוי (ח"י סי' י"ח ג') בזה. ולשון השו"ע סי' תרצ"ו ס"ז דאוכלים בשר ויין בפורים, וכ"ה ברמב"ם פ"ב ממגילה הט"ו וכן הביא במו"ק מגמ' ב"מ (ע"ח ב').

ועיין בשיעורי שבט הלוי (סי' קצ"ח סוף סעיף כ"ד) דבאחרונים נחלקו אם מותר בשר ביום טבילה בפורים [באשל אברהם עה"ג בשו"ע כאן אוסר] וההוראה דשרי. [וינקרו השיניים היטב]. ושמעתי ממרן זצ"ל דבני י"ד בט"ו ובני ט"ו בי"ד, לא יאכלו בשר ביום טבילה, דאף שיש חיוב שמחה מ"מ אין חיוב בבשר. אבל למי שנוהג יומיים מספק של סמוך ונראה יש להקל ולאכול בשר.

ה. שם ס"ב. וכן ראוי לעשות (פמ"ג, מ"ב סק"ה). המצוה לשתות יין מובא בסי' תרצ"ו ס"ז שאונן מותר בבשר ויין דלא דאתי עשה דיחיד דאבלות ודחי עשה דרבים דאורייתא, דלשמוח בפורים דברי קבלה נינהו שהם כדברי תורה.

ו. שבט הלוי (ח"י סי' י"ח ב), דאין ליתן לאשה ריבוי יין ע"ש.

ז. שבה"ל (ח"י סי' ק"ז ב').

ח. רמ"א סי' תרצ"ב ס"ב, וכ' במ"ב (סק"ח) הא דלא נהיגי לעשותה בשחרית משום

- לערב דאז יהיה עיקר הסעודה בליל ט"ו.^ט
- ז. אומר על הניסים בברכת המזון בברכת הארץ.^ז
- ח. אם התחיל סעודתו ביום ומשכה עד הלילה אומר על הניסים.^ח
- ט. בברכה מעין שלש אין מוכירין פורים.^ט

מהלכות היום

מלאכה

- י. פורים מותר בעשית מלאכה. ונוהגים בכל מקום שלא לעשות בו מלאכה. ומותר לעשות כל מלאכת מצוה כגון כתיבת דברי תורה. וכן מותר לעשות אפילו מלאכות נמורות לצורך פורים.^י

שטרודים במשלוח מנות (תה"ד), ונמשכין ברוב עד המנחה ואסורין להתחיל בסעודה קודם מנחה (הגר"א).

- יא. רמ"א שם. וכשחל פורים ביום שישי יעשו הסעודה בשחרית משום כבוד שבת, שם.

- יב. שו"ע סי' תרצ"ה ס"ג. (וע"ע בהלכות חנוכה סי' תרפ"ב ס"א) ואם שכח נחלקו הפוסקים אם מחזירים אותו וספק ברכות להקל. ודוקא בסעודה ראשונה שאוכל ביום, אבל בסעודה שניה שאוכל אחרי המנחה שקורין סעודת פורים וכבר אכל סעודה אחת ביום אין מחזירין אותו לכו"ע, אלא כשמגיע להרחמן יאמר, הרחמן הוא יעשה לנו נסים וכו'. (אחרונים, מ"ב ס"ק ט"ו).

- יג. בשו"ע סי' תרצ"ה ס"ג דבתר תחלת הסעודה אזלינן. ויש מי שאומר שאין לאומרו. וכ' הרמ"א ונוהגין כסברא ראשונה. ואם לא אמר אין מחזירין אותו לכו"ע (מ"ב ס"ק י"ז) ואם התפלל ערבית נחלקו האחרונים אם יאמר, וע"כ יברך ברהמ"ז קודם ערבית. (מ"ב ס"ק ט"ז וע"ש).

- יד. מ"ב סי' תרפ"ב סק"ב מפמ"ג בשם א"ר. ובסי' ר"ח סי"ב.

- יז. שו"ע סי' תרצ"ו ס"א, פורים מותר בעשיית מלאכה, ובמקום שנהגו שלא לעשות אין עושין. והרמ"א כ' והאידינא נהגו בכ"מ שלא לעשות בכל מקום. וכ' השו"ע, והעושה אינו רואה סימן ברכה מאותה מלאכה לעולם, אלא אם הוא בנין של

- יא. כתיבת מכתב ברכה ורשימת חובות וכל דבר שא"צ עיון גדול מותרת^י.
וכן מותר לכתוב מגילה בפורים^{טו}.
- יב. מותר לעשות מלאכה בפורים ע"י נכרי^{טז}.
- יג. מסחר מותר, וכן מותר לעשות מלאכה במקום הפסד^{יז}.
- יד. לא נהגו באיסור מלאכה אלא ביום מקרא מגילה בלבד, אבל אין נוהגים לאסור לבני י"ד במ"ו ובני מ"ו בי"ד^{יח}.
- טו. סעודת מצוה - עושין סעודת ברית מילה ופדיון הבן [ושבע ברכות ובר מצוה] בפורים.
- טז. לא ילבש - אין להתיר גם בפורים לאיש ללבוש בגדי אשה, ולאשה בגדי איש, ואם כל המלבושים שלהם ומשנים רק בבגד אחד וניכרים שהם איש

שמחה כגון בית חתנות לבנו או אבורנקי של מלכים (שעושים לצל להסתופף בצלו) דשרי. הג"ה ומותר לעשות כל מלאכת מצוה כגון לכתוב פסקי הלכות, [ופשטי המקרא, מ"ב] וכן מותר לעשות אפילו מלאכות גמורות לצורך פורים. ולגבי ליל פורים, כ' בכיפור, עיין בפרמ"ג דדוקא ביום, אבל בלילה עד הנץ שרי לעשות אף במקום שנהגו שלא לעשות. ובתשובת חת"ס (סי' קצ"ה) מחמיר בזה.

יד. מ"ב (סק"ו), והביא מסידור יעב"ץ דמ"מ יראה שלא ימשך בזה ויתבטל משמחת פורים.

טו. מ"ב (סק"ו) [פמ"ג בשם ירושלמי].

טז. מ"ב (סק"ב) ממ"א וש"א. ובשעה"צ דה"ה כשאין לו מה לאכול שרי לעשות מלאכה ולתפור בגדי חבירו בשכר דכל זה שמחה הוא לו [פמ"ג].

יז. מ"ב (סק"ג) מט"ז וש"א, ובשעה"צ, כ' הפמ"ג דכל דבר שיהיה בו הפסד שרי דכל דבר שמחה מותר בפורים.

יח. שו"ע סי' תרצ"ו ס"ב. ובמ"ב (סק"ז) ויש מחמירין בזה [בה"ט ממהרי"ל ואבודרהם דיש לנהוג כן]. ונראה דתלוי במנהג אותו המקום. (כי אף בפורים גופא תלוי זה מדינא במנהג המקום וכ"ש בזה דאין להחמיר כ"כ, שעה"צ).

א. אשה אין לאסור ט'. וכל זה בפורים עצמו, אבל במסיבות שעושים בבתי ספר לפני פורים לא הוה ניהא למרן זצ"ל להקל אפילו בלבישת בגד אחר.

פרק ו'

דין פרוץ ומוקף בן יומו

א. מי ששייך לערי הפרוים אפילו יום אחד קרוי פרוץ וקורא בי"ד. ומי ששייך לערי המוקפים יום אחד קרוי מוקף וקורא בט"ו, והזמן הקובע הוא עלות השחר של יום י"ד ויום ט"ו ובדלהלן א.

ואלו הם פרטי הדינים:

א) בן עיר [פרוץ, שדינו לקרוא בי"ד] שהלך לדרך [לעיר מוקפת חומה שקרוין בט"ו], קודם יום י"ד, אם היה דעתו בעת נסיעתו לחזור למקומו בזמן קריאה של ט"ו, דהיינו שבט"ו קודם שיאיר היום בעלות השחר לא

יב. הרמ"א סו"ס תרצ"ו כ' מה שנהגו ללבוש פרצופים בפורים, וגבר לובש שמלת אשה, אין איסור בדבר מאחר שאין מכוונים אלא לשמחה בעלמא, וי"א דאסור, אבל המנהג כסברא הראשונה. ובמ"ב (ס"ק ל') כתב, דביו"ד סי' קפ"ב כ' הט"ז (סק"ד) בשם הב"ח לבטל מנהג זה, הן בפורים או בשמחת נשואין, וכ"כ באר הגולה שם. ואם כל המלבושים של איש רק מלבוש א' של אשה וניכרים הם אפשר שאין למחות בהם [פמ"ג] ועיין בכנה"ג ובשלה"ה שהזהירו להרחיק מזה, ע"כ. ובודאי שאין זה מדרכי החינוך. ובהצגות שעושים לפני פורים בודאי שאין שום היתר.

א. שו"ע ס"ה ומ"ב (ס"ק י"ב). והביא המ"ב מהפוסקים דכיון שעיקר זמן הקריאה ביום, נקבע דינו לפי המקום שנמצא בו בתחלת היום. [ודעת החזו"א (סי' קנ"א וסי' קנ"ב סק"ו)] שהכל תלוי היכן נמצא בתחלת הלילה [ליל י"ד], ואם חזר לעיר בליל י"ד דינו כמוקף וקורא בט"ו. וכן נחלק על המ"ב שסובר שדעתו בעת היציאה מביתו היא הקובעת. ולדעת החזו"א דעתו בכניסת ליל י"ד היא הקובעת] ע"ש.

יהיה בכרך אלא יחזור לעיר, אין דינו כבן כרך, ואפילו אם אח"כ רואה שצריך להשאר בכרך ביום ט"ו קורא בכרך ביום י"ד ואינו קורא בט"ו.

אבל אם בעת היציאה מהעיר חשב להשאר בכרך לאחר עלות השחר של יום ט"ו ונשאר שם בתחלת יום ט"ו, חל עליו שם מוקף וקורא עמהם ביום ט"ו. ואפילו חזר לעיר ביום ט"ו קורא בעיר (אם לא קרא מתחלה בכרך) ב.

(ב) בן כרך שהלך לעיר, אם היה דעתו לחזור לכרך קודם שיאיר יום י"ד, דינו כבן כרך. ואף אם אירע שנתעכב בעיר דינו כמוקף וקורא בט"ו.

אבל אם לא היה בדעתו לחזור אלא לאחר שיאיר יום י"ד, חל עליו חובת הקריאה של העיר, (ואף אם חזר לכרך ביום י"ד חייב לקרוא בכרך בו ביום, דהוא פרוז בן יומו) ד.

וכל זה אם היה בעיר לאחר עלות השחר, אבל אם חזר למקומו בכרך קודם אור היום (אף שחשב להשאר לאחר אור היום) דינו כבן כרך ה.

ב. בן כרך שבא מהכרך לעיר וקרא בי"ד כדין פרוז בן יומו, ובליל ט"ו חזר לכרך, מעיקר הדין אינו מתחייב שוב בט"ו. ועל הניסים בשמונה עשרה ובברכת המזון יאמר אף לכתחלה י.

ב. [ואם חזר לעיר בי"ד, לרוב הפוסקים חזר דינו להיות בן י"ד].

ג. מ"ב (שם), וחזו"א, וכה"ח (ס"ק כ"ז) ממחזיק ברכה בשם רמ"ע מפאנו.

ד. מ"ב (שם) וכה"ח (שם) מרמ"ע מפאנו.

ה. מ"ב (שם) סוס"ק י"ב) מהט"ז.

ו. בביאור הלכה (ד"ה בן עיר שהלך) כ' ועיין בש"ג ובביאור הגר"א שהעתיקו דברי הירושלמי לדינא, שכן עיר שעקר דירתו בליל ט"ו והלך לו לכרך, נתחייב כאן וכאן.

אמנם להלכה כתב בשבט הלוי (ח"ח סי' ק"ס) דכיון שברמב"ם ובשו"ע לא הביאו דברי הירושלמי, ע"כ הוא לכל היותר ספיקא דדינא לחומרא לקרוא בלא ברכה, ומשלוח מנות אם רוצה להחמיר. (ולרוב הרי שולחים מביתו משלוח מנות ויוצא בזה. ובבוקר אם יכול יקרא מגילה לחומרא ובלי ברכה, וכשחוזר בלילה לכרך אין לחייבו לטרוח אחר מקרא מגילה). ולגבי אמירת על הניסים אף שדעת הב"ח

ג. בן כרך שבא לעיר ביום י"ד [ולא נתחייב] וחוזר בליל ט"ו לכרך, יכול לקרות המנילה בכרכה בליל ט"ו בעיר הפרוזה לפני שחוזר.
וכן בן עיר שהלך לכרך ודעתו לחזור לעיר לפני זמן הקריאה בכרך שדינו כבן עיר, יכול לקרוא בי"ד בכרך.

(בט"ז תרצ"ג סק"ג ובסי' ק"ח) שאם אומר כשאינו חייב הוה הפסק וחוזר התפלה, מ"מ כיון שיש ספק ביום זה אם לומר, ודעת הט"ז דגם בכל השנה לא הוה הפסק, וגם דלאחרים הוא ודאי פורים, ע"כ יש להורות לומר גם לכתחלה.
כ' עוד בירושלמי דבן כרך שעקר דירתו בליל ט"ו [והגיע לעיר ביום ט"ו] נפטר כאן וכאן. ואסור לעשות כן ליפטר לגמרי. [ולדינא תליא במחלוקת הנ"ל דרוה"פ לא הביאו את הירושלמי ועייין בכה"ח (ס"ק כ"ט), ומ"מ בודאי דאין להכניס עצמו לספק].

ז. הוראת מרן זצ"ל, וכן פשוט במ"ב בדינים אלו.

